

Yayın Geliş Tarihi: 16.05.2013
Yayına Kabul Tarihi: 16.07.2014
Online Yayın Tarihi: 30.09.2014

Dokuz Eylül Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi
Cilt: 16, Sayı: 2, Yıl: 2014, Sayfa: 193-212
ISSN: 1302-3284 E-ISSN: 1308-0911

EKONOMİK ÖZGÜRLÜKLERDEKİ YAKINSAMANIN HALDANE-HALL YAKLAŞIMI İLE ÖLÇÜMÜ

Merter AKINCI*
Gönül YÜCE AKINCI**
Ömer YILMAZ***

Öz

Son otuz yıldan bu yana yaşanan en önemli gelişmelerden biri, hızlanan küreselleşme hareketleri kapsamında liberal iktisadi düşünce ve politikaların dünya genelinde yayılması olmuştur. Özellikle neo-liberal hareketler ile birlikte iktisadi bakımdan kapsamı genişletilen özgürlükçü akımlar, toplumsal yapılanma tarafından vazgeçilmez bir unsur olmuş ve ekonomik serbesti, refah gücünün artırılabilmesi amacıyla makro iktisadi gelişmelerin ana eksenini oluşturmuştur. Dolayısıyla bu çalışmada, gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkelerin gelişmiş ülkelere ekonomik özgürlükler bakımından yaklaşım yaklaşmadıkları yeni bir yöntem olan Haldane-Hall Yakınsama Analizi ile incelenmiştir. Haldane-Hall yakınsama analizi sonuçları; Arjantin, Belarus, Bolivya, Bulgaristan, Çin, Ekvador, Mısır, El Salvador, Hindistan, Meksika, Papua Yeni Gine, Romanya, Senegal, Tayland ve Türkiye'deki ekonomik özgürlük süreçlerinin gelişmiş ülkelere yakınsadığını; buna karşın Kongo Cumhuriyeti, Gana, Irak, Ürdün, Libya, Moldova, Fas, Sudan, Svaziland, Vietnam, Yemen, Bangladeş, Burkina Faso, Çad, Demokratik Kongo Cumhuriyeti, Gambiya, Gine, Madagaskar, Mali, Mozambik, Sierra Leone ve Uganda'da ise ekonomik özgürlükler bakımından ıraksama olgusunun gündeme geldiğini ortaya koymuştur.

Anahtar Kelimeler: Ekonomik Özgürlükler, Yakınsama, Haldane-Hall Yaklaşımı.

THE MEASUREMENT OF CONVERGENCE OF ECONOMIC FREEDOMS WITH HALDANE-HALL APPROACH

Abstract

One of the most important developments in the last thirty years is the expansion of liberal economic thought and policies in terms of accelerating globalization movements. Libertarian movements the scope of which has been extended with regards to economics and especially neo-liberal movements became an irreplaceable element of social set-up and their economic liberation formed the main core of the developments of macroeconomics

* Araş. Gör. Dr., Ordu Üniversitesi, Ünye İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü, makinci86@gmail.com

** Yrd. Doç. Dr., Ordu Üniversitesi, Ünye İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü, gyuce81@gmail.com

*** Prof. Dr., Atatürk Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Ekonometri Bölümü, omeryilmaz@atauni.edu.tr

with the aim of increasing the welfare level. In this study, therefore, whether developing and underdeveloped countries came closer to developed countries in terms of economic freedom is analysed with a new method that is Haldane-Hall Convergence Analysis. The outcomes of Haldane-Hall Convergence Analysis revealed that the economic liberation processes of Argentina, Belarus, Bolivia, Bulgaria, China, Ecuador, Egypt, El Salvador, India, Mexico, Papua New Guinea, Romania, Senegal, Thailand and Turkey converged to developed countries, on the other hand, in Republic of Congo, Ghana, Iraq, Jordan, Libya, Moldova, Morocco, Sudan, Swaziland, Vietnam, Yemen, Bangladesh, Burkina Faso, Chad, Democratic Republic of Congo, Gambia, Guinea, Madagascar, Mali, Mozambique, Sierra Leone and Uganda, the concept of divergence in terms of economic freedom became a current issue.

Keywords: *Economic Freedom, Convergence, Haldane-Hall Approach.*

GİRİŞ

Ekonomik özgürlükler kavramı özellikle 1980’li yıllardan itibaren yeniden dünya gündemindeki yerini alan liberal ekonomi politikalarının ana eksenlerinden bir tanesi haline gelmiş ve doğal hukuk-ekonomi ilişkisinin insan hakları bakımından temel unsuru niteliğine bürünmüştür. Dolayısıyla, ekonomik özgürlükler kapsamında incelenen ilk unsurlardan bir tanesi, her şeyden önce bu özgürlüklerin bir hak niteliğinde olduğudur. “Birinci nesil haklar” olarak tanımlanan sosyal ve siyasal haklara ilaveten, sosyo-ekonomik haklar ise “ikinci nesil haklar” şeklinde ifade edilmiştir (Orend, 2006: 25). Bu bağlamda, bireylere bahsedilen bir hak olarak liberal öğretinin en temel düşünce akımlarından birisini oluşturan ekonomik özgürlükler; serbest piyasa, özel girişim, gönüllü değişim, kapitalizm, sınırlı devlet, serbest ticaret, düşük vergi oranları, sermaye ile emeğin serbest hareketi ve bunun gibi ekonomik hayatın önemli unsurlarını oluşturan *laissez faire-laissez passer* felsefesi üzerine inşa edilmiştir. Bu bağlamda, bir ülkenin ekonomik bakımdan diğer bir ülkeye kıyasla daha fazla özgür olması, yukarıda da belirtilen liberal şartları taşıdığı anlamına gelmektedir (Rabushka, 1991: 23). Ekonomik özgürlüklerin bireylere bahsedilmiş bir hak olduğunu belirten Alston (1990), ekonomik hakların çalışma, ticari birlikler kurma ve bunlara üye olma, mülkiyet hakkı, eşit işe-eşit ücret, sosyal güvenlik, ailenin ekonomik bakımdan korunması, yeterli bir yaşam standardına ulaşılması ve sendikalara üye olunması gibi unsurlardan oluştuğunu savunmuştur. Benzer görüşler, Schwartz (1992) ve Daintith (2004) tarafından da vurgulanmıştır. Ekonomik hakları; mal ve hizmetlerin değişimi, üretimi ve piyasaya sunumu için toprak, işgücü, fiziki-beşeri sermaye gibi kaynaklara erişebilme gücü olarak tanımlayan Gorga (1999)’ya göre, kaynağını ekonomik haklardan alan ekonomik özgürlüklerin anlaşılabilirliği için üç şart gereklidir. Bunlardan birincisi, bireylerin iktisadi dünyada faaliyette bulunabilmeleri için temel ekonomik ihtiyaçlara ilişkin bilgilerinin tam olması; ikincisi, haklara ilişkin yasal karakteristiklerin bilinmesi ve üçüncüsü ise ekonomik hakların adalet kavramı içinde tam olarak yer almasıdır. Johnson (1999) ve Barzel

(2002)'e göre ise ekonomik haklar, bireylerin mal ve hizmetleri değişim ile tüketim yeteneğini yansıtan bir unsurdur.

Ekonomik özgürlüklerin doğal düzen-doğal hukuk ekseninde bir hak olarak nitelendirilmesini takiben farklı yazarlar tarafından, ancak benzer tanımlamalarla ekonomik özgürlükler ifade edilmeye çalışılmıştır. Siegen (1992), bireylerin tek başlarına ya da diğer bireylerle iş yapabilme, ticari faaliyetlerde bulunabilme, meslek seçme, mal ve hizmetlerin üretim ve dağıtımına ortaklık edebilme şeklindeki bir sıralamayla ekonomik özgürlükleri tanımlamıştır. Siegen tarafından yapılan ayrıma benzer bir sınıflandırma yapan Friedman (2002)'a göre ekonomik özgürlükler; mülkiyet haklarının korunması, üretim araçları mülkiyetinin özel olması, bir iş faaliyetine giriş ya da çıkış serbestisi ile ticaret yapma ve rekabette bulunma haklarına sahip olunmasıdır. İfade edilen bu tanımlamalardan hareketle ekonomik özgürlükler; mülkiyet haklarının korunması, gönüllü değişim, ekonomik bakımdan serbest toplum, özel mülkiyetin korunması için devlet tarafından sağlanan korumacı gücün yerine getirilip getirilmediği ve sözleşme hakkı serbestisi gibi unsurları incelemektedir (Haan ve Sturm, 2000: 217). Genel bir ifadeyle belirtmek gerekirse ekonomik özgürlükler; serbest piyasa sistemini harekete geçiren, devletin bu alana yönelik müdahalesinin en az olduğu, piyasa mekanizmasının öncülüğünü yaptığı bireysel refahı maksimum kılan, ekonomik büyüme ve kalkınma dinamiklerini uyararak, ekonomiyi doğal dengeye yönelten ve toplumdaki bireylerin tamamen kendi istekleri doğrultusunda iktisadi kararları alabilmelerine ve bunları uygulayabilmelerine olanak tanıyarak herhangi bir dışsal müdahalenin olmadığı yapıyı ifade etmektedir (Patry, 2009: 151). Ayrıca, ekonomik özgürlüklerin bir hak olarak bireylere sunulması fikrinin yanı sıra, bir ülkenin ekonomik bakımdan özgür olabilmesi için taşıması gereken nitelikler de ortaya konmuştur. Bunlar; kamu kesiminin büyüklüğü, ekonomik yapı ve piyasaların kullanımı, para politikası ve fiyat istikrarı, alternatif para birimlerinin kullanılmasındaki özgürlük, yasal düzenin varlığı ve özel mülkiyet güvenliği, dış ticarete serbestlik, sermaye piyasalarında serbest değişim özgürlüğü, teşebbüs özgürlüğü, paranın değerinin korunmasına yönelik politikalar, sermaye akışında özgürlük ve açık bankacılık sistemi olarak sıralanabilir (Gwartney vd., 2001: 5; Uysal, 2004: 54-55).

Adam Smith'ten beri ekonomistler ve iktisat tarihçileri özgürlükçü bir yapılanmanın girişimcilik, kaynak arzı, rekabet gücü, ticari ve finansal gelişim ile mülkiyet ve sözleşme haklarının güvenliği gibi konularda temel bir faktör olduğunu vurgulayarak iktisadi gelişim süreci için öncü bir rol oynadığını belirtmişlerdir. Son dönemlerde yeni büyüme teorilerinin üzerinde daha çok durduğu ekonomik özgürlükler bazlı çalışmalar, liberal bir iktisadi sistemin ekonomik performans bakımından ülkeler arasındaki gelişim farklılığını yansıtan en önemli faktörlerden birisi olduğunu ortaya koymuştur. Ayrıca bu çalışmalarda; ekonomik özgürlüklerin çeşitli kanallar yardımıyla iktisadi büyüme sürecini uyaracağı da vurgulanmış ve söz konusu etki kanallarından birincisinin çalışma arzusu olduğu belirtilmiştir. Ekonomik bakımdan serbest olan toplumlarda bireyler,

kendi efor ve yeteneklerine dayanarak başarı ya da başarısızlıklarını ortaya koymaktadırlar. Başarı ya da başarısızlık gibi unsurları belirleyen önemli faktörlerden birisi olan liberal toplumlardaki kurumsal yapılanmalar, bireylerin lehine ya da aleyhine olmayacak tarzdaki düzenlemeler ile birlikte ekonomik hayatı dengelemekte ve böylece iş yaşamının devamlılığını sağlamaktadırlar. Özellikle açıklık ve şeffaflık kavramlarıyla karakterize edilmiş kamusal karar verme mekanizmaları ve fırsat eşitliği bireysel arzuları harekete geçirerek ekonomik dinamizme ivme kazandırmaktadır. Bu bağlamda, kamusal sınırlamalara maruz kalmaksızın iş kurabilme ya da hâlihazırda kurulmuş olanlarda serbestçe çalışabilme şeklinde ifade edilebilen çalışma özgürlüğü, liberal bir ekonomik düzen içerisinde sağlanabilmekte ve etkin işleyişi tesis edilebilmektedir. Piyasaların serbest işleyişine yapılan müdahaleler ve uygulanan düzenleyici kurallar ise, üretim maliyetlerinin artmasına neden olmakta ve dolayısıyla da girişimcilerin başarı şanslarını azaltmaktadır (Heritage Foundation, 2012). Bu nedenle, özgürlüklerin yaygın olduğu ekonomilerde girişimciler daha kaliteli mal ve hizmet üretmenin ucuz ve etkin yollarını bulma yeteneklerine daha fazla sahip bulunmakta ve böylece gelişen iş piyasası, hızlı ve sürdürülebilir ekonomik büyümenin gerçekleşmesini sağlamaktadır. İlaveten, bireyin temel alındığı ekonomik düzen tipinde, girişimcilik ruhundan ve yenilik doğurucu yeteneklerden yararlanılması gereği savunulmakta, bireylerin bu yeteneklerinden yararlanabilmenin ve çalışma hayatına kanalize etmenin en temel yolu olarak ona özgür bir ortam sağlamanın gerekliliğine işaret edilmektedir. Ayrıca bu özellikleri olumlu ya da olumsuz yönde etkileyen faktörlerin tespit edilmesi ve hangi koşullar altında bu özelliklerin geliştirileceğinin belirlenmesi vurgulanmaktadır. Özgürlüklerin tesis edildiği bir toplumda bireylerin daha başarılı ve verimli olacakları, verimliliğin artmasının bir sonucu olarak da ekonomik büyüme sürecini uyaran unsurların harekete geçeceği ifade edilmektedir (Dursun, 2002: 93).

Sağlanan ekonomik özgürlükler ile birlikte çalışma arzuları harekete geçirilen bireyler, ekonomik özgürlüklerinin güvence altına alındığı toplumlarda sahip oldukları gelirlerinin bir kısmını tasarruflara yönlendirmekte ve bu tasarruflar da yatırımlara kanalize edilmektedir. Liberal bir ekonomik sistemin beraberinde getirdiği artan bireysel tasarruf hacmi, finansal piyasaların gelişimine paralel olarak sermaye birikim sürecini hızlandırmakta ve sermaye, üzerindeki tüm engellerin kaldırdığı mali yapılanmalar ile birlikte global bazda maksimum kâr elde edebileceği piyasalara yönelmektedir. Artan sermaye kapasitesinin, ekonomik özgürlüklerin sağlandığı ülkelere yönelmesi ile birlikte sermaye maliyetleri azalmakta, yatırım hacmi genişlemekte ve buna bağlı olarak da çıktı miktarı artmaktadır. Sağlanan özgürlükçü sistemin tasarruf kanalıyla sermaye birikimini hızlandırdığı ve sermaye birikiminin de yapılan yatırımlar aracılığıyla işçi başına düşen çıktı miktarını artırmasıyla sonuçlanan bu süreç, sürdürülebilir hızlı iktisadi büyüme ile nihai aşamaya ulaşmaktadır (Henry, 2003: 91). Ekonomik özgürlüklerin fiziki sermaye stoku üzerinde yarattığı pozitif etkilerin yanı sıra, beşeri sermaye birikimi üzerinde de benzer yönlü etkiler ortaya çıkardığını

söylemek mümkündür. Beşeri faktör için yapılan uzun dönemli yatırımlar, artan çıktı miktarı bakımından diğer faktörlere kıyasla daha fazla bir getiri sağlamaktadır. Veri bir hasıla düzeyinde; eğitim, sağlık, sermaye ve bilgi birikimi gibi faktörlerle donatılan yüksek bir beşeri sermaye stoku iki kanal yardımıyla hızlı iktisadi büyüme sürecini uyarmaktadır. Bunlardan ilki, yüksek bir beşeri sermaye birikiminin daha nitelikli teknolojik gelişimleri absorbe etme kapasitesini ifade etmekte ve bu kanalın okullaşma oranıyla yakın ilişki içinde bulunduğu belirtilmektedir. İkincisi ise, gelişmiş bir beşeri sermayenin, ülkede mevcut olan fiziki sermaye stokunu optimum kullanma yeteneğine haiz olmasına bağlamaktadır (Barro, 2001: 14). Bu bağlamda, gelişimi önündeki tüm engellerin kaldırıldığı ve herhangi bir ayırım gözetilmeksizin toplumdaki her bireye eşit olarak sağlanan eğitim, sağlık, bilgi birikimi ve teknolojik gelişim gibi fırsatlar yardımıyla ortaya çıkacak olan beşeri sermayenin, ülke kaynaklarının etkin kullanımı sonucunda uzun dönemli büyüme süreci üzerinde yaratacağı pozitif katkının yadsınamayacağı belirtilebilir.

Özgürlükçü iktisadi yapılanmalar ile birlikte daha etkin bir şekilde elde edilecek olan teknik yeniliklerin ekonomik büyüme süreci üzerinde yarattığı etkileri sistematik bir biçimde ilk kez inceleyen Schumpeter (1911), teknolojinin işgücü başına düşen çıktı miktarını artırarak, hızlı iktisadi büyümeyi uyaracağını belirtmiştir. Diğer taraftan neo-klasik büyüme teorileri, her ne kadar teknolojik gelişim düzeyini dışsal olarak kabul etseler de, bir ekonomi için büyük bir önem taşıyan sermayenin marjinal getirisini artıracak faktör olarak yeni makine-teçhizat ile üretim tekniklerinin geliştirilmesini ön plana çıkarmışlardır. Özellikle Jones (1998); serbest işleyişi üzerindeki tüm engellerin kaldırıldığı piyasa mekanizmasındaki her sektörün, teknik gelişim sürecine yapmış olduğu harcamalar sonucunda ortaya çıkacak olan dışsallıkların ve yayılma etkilerinin azalan getiri şartlarını ortadan kaldırarak artan getirilere neden olacağını ve bu sürecin de ekonomik büyüme hızını yükselteceğini ifade etmiştir. Ekonomik özgürlüklere dayalı bir mekanizma yardımıyla klasik ve neo-klasik büyüme modellerini bir adım daha ileriye taşıyarak teknik gelişimi içselleştiren ve teknolojik yatırımlara dayalı büyüme modellerini ortaya atan içsel büyüme teorileri ise, teknik yenilikleri destekleyen faaliyetler sonucunda sermayenin marjinal verimliliğinin düşmesini ve sermaye/hasıla oranının yükselmesini önleyen pozitif dışsallıkların meydana geleceğini kabul etmiştir.

Ekonomik özgürlükler kanalıyla ulaşılabilecek olan serbest dış ticaretin iktisadi büyüme üzerindeki etkisi ise iki görüş etrafında toplanmıştır. Bunlardan birincisi, dış ticarete sağlanan liberalizasyon ile birlikte ülkeye yönelecek olan yeni teknolojilerin üretim sürecinde artan getirilere yol açarak iktisadi büyümeyi hızlandıracağı olmuştur. İkinci görüş ise, yakınsama hipotezi üzerine kurulmuştur. Bu görüş, gerçekleştirilecek olan serbest dış ticaret sonucunda bütün ülkelerin aynı teknolojiye, aynı tercihlere, emek ile sermayenin benzer büyüme hızına sahip olacaklarını ve böylece aynı durağan durum dengesinde birbirlerine yaklaşıp iktisadi büyüme sürecinin yakalanacağını ifade etmektedir (Srinivasan, 1999: 67).

Belirtilen görüşlerin yanı sıra, iktisadi özgürlüklerin tesis edildiği dışa açık bir ekonomide karşılaştırmalı üstünlüklerin elde edilmesine bağlı olarak enflasyon oranları düşmekte, pozitif reel faiz oranları ortaya çıkmakta, tasarruf oranları artmakta, yapılacak olan yatırımların riski düşmekte, ölçek ekonomilerinin yakalanması ile birlikte sürdürülebilir hızlı talep artışı söz konusu olmakta ve artan emek verimliliğine bağlı olarak iktisadi büyüme sürecine yükselen bir ivme kazandırılmaktadır (Yılmaz ve Akıncı, 2012: 126).

Makroekonomik istikrarın sağlanması bakımından da önemli bir yeri olduğu vurgulanan ekonomik özgürlükler, düşük ve öngörülebilir enflasyon oranlarının yakalanması, ülke ihtiyacını karşılayan faiz düzeylerinin oluşturulması, rekabetçi düzeydeki döviz kurlarının gerçekleştirilmesi ve ödemeler bilançosu dengesinin sağlanması gibi istikrarlı bir iktisadi yapıyı da beraberinde getirmektedir. Bu ekonomik yapılanma paralelinde tasarruf hacmi artmakta, uzun dönemli sermaye birikimi yükselmekte, ulusal refah düzeyi korunmakta, geleceğe ilişkin öngörülerde bulunarak yapılacak olan yatırımlar artmakta, sermaye birikimi yükselmekte ve kaynak dağılımında etkinlik sağlanmaktadır. İfade edilen faktörlerin bir araya gelmesine bağlı olarak büyüme süreci hızlanmakta ve sürdürülebilir bir ivme kazanmaktadır.

Ekonomik özgürlüklerin iktisadi büyüme sürecine dinamizm kazandırabilmek için harekete geçirdiği bir diğer mekanizma ise finans kanalı olarak karşımıza çıkmaktadır. Gerek yerli ve gerekse de yabancı tasarruf sahiplerinin serbestçe faaliyette bulunabildikleri gelişmiş finansal piyasaların tasarrufları harekete geçirmek ve yatırımları kolaylaştırmak suretiyle ekonomik büyümeyi hızlandırdığı görüşü temel odak noktalarından birisini oluşturmaktadır. Özellikle liberal bir finansal sistemin tasarruf hacmindeki artışı hızlandırdığı ve fiziki sermayenin hem hacmini ve hem de verimliliğini artırarak daha etkin kullanımını teşvik ettiği ve dolayısıyla ekonomik büyümeye katkıda bulunduğu savunulmaktadır (Luintel ve Khan, 1999: 382). Ekonomik özgürlükler ile birlikte altyapısının inşa edileceği belirtilen finansal kalkınma ile ekonomik büyüme arasında temel olarak iki ilişki söz konusudur. Bunlardan ilki olan “arz önderliği görüşü”, finansal kalkınmanın iktisadi büyüme üzerinde pozitif yönlü etkiler yaratacağını ve finansal kalkınma ile birlikte kaynakların daha verimli sektörler yönlendirilerek iktisadi büyüme hızının artacağını belirtmektedir. Diğer bir deyişle, finansal kalkınma iktisadi büyümenin nedenidir (Yılmaz ve Kaya, 2006: 123). Finansal kalkınma ile ekonomik büyüme arasındaki ikinci ilişkiyi yansıtan “talep takibi görüşü” ise, finansal piyasaların ancak reel sektörde meydana gelen değişimlere cevap vereceği üzerine kurulmuştur. Yani iktisadi büyüme finansal kalkınmanın nedenidir. Diğer bir deyişle, reel anlamda ekonomiler büyüdükçe onların finansal kurumları da büyümektedir (Kıran vd., 2009: 88).

Bu çalışmada; 50’si gelişmiş, 71’i gelişmekte olan ve 23’ü de az gelişmiş olmak üzere toplam 144 ülke dikkate alınarak, gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkelerin 1995-2012 döneminde ekonomik özgürlükler bazında gelişmiş ülkelere

yakınsayıp yakınsamadıkları Haldane-Hall analizi yardımıyla incelenecektir. Bu amaç doğrultusunda çalışma beş bölümden oluşmaktadır. İkinci bölümde, konu ile ilgili literatürde yer alan çalışmalara değinilmekte; “yöntem ve veriler” başlıklı üçüncü bölümde, çalışmanın uygulama kısmına ait yöntem ve veriler tanıtılmakta; dördüncü bölümde ise uygulama bulgularına yer verilmektedir. Çalışma, genel bir değerlendirmenin yapıldığı sonuç bölümüyle bitmektedir.

LİTERATÜR ÖZETİ

İktisadi liberalizmin ilk temelleri her ne kadar Fizyokratlar, Adam Smith ve onun öncülüğünde dinamizm kazanan klasik okul ile atılsa da, ülkelerin ekonomik bakımdan sergiledikleri özgürlükçü sürecin ölçülmesi ve bunun iktisadi büyüme üzerindeki etkilerinin belirlenmesi ile ilgili uygulamalı çalışmaların başlangıcı oldukça yeni sayılabilir. Bu doğrultuda yapılan çalışmaların birçoğu iktisadi bakımdan özgürlükçü sistemlerin büyüme süreci üzerindeki etkilerinin tespitine yönelmiş ve dolayısıyla da gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkelerdeki ekonomik özgürlüklerin gelişmiş ülke deneyimlerine yaklaşp yaklaşmadığı sorusu genellikle cevapsız kalmıştır. Bu konu ile ilgili olan çalışmalar ise ekonomik özgürlük sürecinin yarattığı gelir ve iktisadi kurumsallaşma yakınsamasına odaklanmış ve dolaylı etkiler ortaya konmuştur.

Ekonomik bakımdan özgürlükçü sistemin en temel bileşenlerinden birisi olan kurumsal düzenlemelerin iktisadi büyüme üzerinde yarattığı etkileri 115 ülke için 1960-1980 döneminde panel veri analizleri yardımıyla inceleyen Scully (1988), iktisadi sisteme hizmet eden geniş kapsamlı kurumsal düzenlemelerin gerçekleştiği ülkelerde, bu süreci başaramayanlara kıyasla daha etkin bir büyüme sürecinin ortaya çıkacağını ve bu durumun da yakınsama hipotezinin geçerliliğini gündeme getireceğini belirtmiştir.

Nelson ve Singh (1998), 67 az gelişmiş ülkede ekonomik özgürlük süreçlerinin ortaya çıkmasından sonra kendisini hissettirebilecek olan demokratikleşme olgusu ile büyüme arasındaki ilişkileri 1970-1989 dönemi için panel veri analizleri yardımıyla incelemişlerdir. Yüksek bir politik ve medeni özgürlük düzeyine sahip olan ülkelerde artan oranlı bir Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYİH) büyümesinin söz konusu olacağını vurgulayan yazarlar, ekonomik özgürlüklerin de bu sürece katkı sağlayacağını belirtmişlerdir. Ancak analiz bulguları, ekonomik özgürlük düzeyine bağlı olarak bir yakınsama sürecinin ortaya çıkmadığını da göstermiştir.

Assane ve Grammy (2003), “kurumsal gelişim” olarak ölçtüğü ekonomik özgürlük düzeyinin iktisadi kalkınma üzerindeki etkilerini 110 ülke için panel veri analizleri yardımıyla inceledikleri çalışmalarında, iktisadi bakımdan etkin olan kurumsal düzenlemelerin büyüme sürecini hızlandıracağı sonucuna ulaşmışlardır. Etkin kurumsal düzenlemelerin altyapısının ekonomik özgürlüklerden kaynaklandığını belirten yazarlar, böylesi düzenlemelerin hızlı büyüme

dinamiklerini uyararak gelişmekte olan ülkelere şartlı yakınsama süreci konusunda yardımcı olacağını ifade etmişlerdir.

Politik haklar ile ekonomik liberalizmin bir parçası olan medeni özgürlüklerin göstermiş olduğu yakınsama sürecini 1972-2001 döneminde 136 ülke için zaman serisi analizleri yardımıyla inceleyen Nieswiadomy ve Strazicich (2004), dikkate alınan ülkelerin yarısında politik özgürlükler bakımından yakınsamanın gerçekleştiği sonucuna ulaşmışlardır. Ayrıca yazarlar, bu yakınsamanın gerçekleşmesinde yasal sistem, eğitim düzeyi, ekonomik özgürlükler ve doğal kaynakların belirleyici bir rol oynadığını da ifade etmişlerdir.

Cole (2005), 96 ülkede ekonomik özgürlüklerin yaratacağı gelir yakınsama sürecinin geçerli olup olmadığını 1980-1999 dönemi için panel veri analizleri yardımıyla incelediği çalışmasında, ekonomik özgürlük düzeyi yüksek olan ülkelerde hızlı iktisadi büyüme sürecinin söz konusu olacağını ve buna bağlı olarak da gelir düzeyi bakımından şartlı yakınsamanın gerçekleşeceğini belirtmiştir.

Baliamoune-Lutz (2006), ekonomik özgürlük bileşenlerinden biri olan dış ticarete açıklık ile doğrudan yabancı yatırımların iktisadi büyüme üzerindeki etkilerini Afrika ülkeleri için 1970-1999 döneminde panel veri analizlerini kullanarak incelemiştir. Gelir düzeyleri farklı olsa da doğrudan yabancı yatırımların iktisadi büyüme süreci üzerinde pozitif yönlü önemli bir etki yarattığını vurgulayan yazar, düşük gelirli ülkelerde dışa açıklığın büyüme düzeyini etkilemediği sonucuna ulaşmıştır. Dolayısıyla analiz bulguları, artan dışa açıklığın yüksek gelir düzeylerine doğru yakınsama etkisi yarattığı savını reddetmiştir. Dış ticarete açıklığın iktisadi büyüme üzerindeki pozitif yönlü etkisinin sadece yüksek gelirli Afrika ülkelerinde söz konusu olduğunu vurgulayan yazar, düzeltilmiş sabit etkili tahmin sonuçlarının Afrika'da yakınsama sürecinin geçerliliğini ortaya koyduğunu ifade etmiştir.

Xu ve Li (2008), ekonomik ve politik özgürlüklerin gelir yakınsaması üzerindeki etkilerini 1970-2003 dönemi için 104 ülkeyi dikkate alarak panel veri analizleri kapsamında inceledikleri çalışmalarında, Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı (OECD)'na üye olan ülkelerde ekonomik özgürlüklerin gelir yakınsaması üzerinde önemli etkiler yarattığını, ancak politik özgürlüklerin söz konusu etkilerinin daha baskın olduğunu ortaya koymuşlardır.

Ekonomik özgürlüklerin bir parçası olan finansal kalkınma süreci ile iktisadi kalkınma dinamikleri arasındaki yakınsama ilişkisini 57 ülkede 1967-2001 dönemi için panel veri analizleri yardımıyla inceleyen Fung (2009), reel ve finansal sektör arasında güçlü bir yakınsama bağlantısının olduğu sonucuna ulaşmıştır. Gelişmiş bir finansal sektöre sahip olan düşük gelirli ülkelerin orta ve yüksek gelirli ülkeleri daha hızlı yakalayacağını belirten yazar, gelişmiş bir finansal sisteme sahip olmayan düşük gelirli bir ülkenin yoksulluk kısır döngüsü içinde kalacağını da vurgulamıştır. Ayrıca, iktisadi kalkınma ve yakınsama sürecinin ilk aşamalarında beşeri sermayenin önemli olduğunu da belirten yazar, ilerleyen

safhalarda ekonomik özgürlüklerin daha baskın bir yapı sergilediğini ve kalkınma sürecini hızlandırdığını da ifade etmiştir.

Avrupa Birliği (AB)'ne yeni üye olan on Orta ve Doğu Avrupa geçiş ülkesinde ekonomik özgürlükler ile iktisadi büyüme arasındaki sebep-sonuç ilişkilerini 2000-2009 dönemi için panel veri analizleri yardımıyla inceleyen Gurgul ve Lach (2011); mali ve parasal özgürlükler, iş-işgücü-kredi düzenlemeleri, hukuki yapı ve mülkiyet haklarının korunması ile güçlü paraya erişim sürecinden iktisadi büyümeye doğru bir nedensellik ilişkisi olduğunu ifade etmişlerdir. Bununla birlikte, yazarlar dikkate alınan ülkelerde ekonomik özgürlük düzeylerinin gelişmiş üye ülkelere doğru yakınsama sürecini uyarıcı önemli bir faktör olduğunu da vurgulamışlardır.

Connors (2012), gelişmekte olan ülke ekonomilerini dikkate aldığı çalışmada, demokratik ve ekonomik özgürlüklerin gelir yakınsamasına neden olup olmayacağını 1950-2010 dönemi itibarıyla havuzlanmış En Küçük Kareler (EKK) analizini kullanarak incelemiştir. Yazar tarafından elde edilen bulgular, yakalanan yüksek seviyeli demokratik ve ekonomik özgürlüklere bağlı olarak yakınsama süreci için belirlenen eşik gelir düzeyine ulaşılacağını ortaya koymuştur.

Ülkelerin sahip oldukları ekonomik özgürlük düzeylerinin iktisadi bakımdan kurumsallaşma sürecinin bir göstergesi olduğunu vurgulayan Elert ve Halvarsson (2012), 123 ülkede kurumsallaşma düzeyi bakımından yakınsama olgusunu panel veri analizleri yardımıyla 1970-2009 dönemi için incelemiştir. Kurumsal kalite düzeyi düşük olan ülkelerin daha yüksek kalite seviyesine sahip olanlara kıyasla hızlı bir kurumsal değişim sürecine gireceklerini vurgulayan yazarlar, ilgili değişim dinamiklerinin iktisadi bakımdan yakınsamayla nihai aşamaya ulaşacağını belirtmişlerdir.

YÖNTEM VE VERİLER

Bu çalışmada; 50'si gelişmiş, 71'i gelişmekte olan ve 23'ü de az gelişmiş olmak üzere toplam 144 ülke dikkate alınarak, gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkelerin 1995-2012 döneminde ekonomik özgürlükler bazında gelişmiş ülkelere yakınsayıp yakınsamadıkları Haldane-Hall analizi yardımıyla incelenecektir. Ülkelerin gelişmişlik kategorileri belirlenirken Dünya Bankası tarafından hazırlanan *Atlas Metodu* kriteri dikkate alınmıştır. Bu kritere göre, 2011 yılındaki kişi başına düşen Gayri Safi Milli Hasıla (GSMH)'sı 1.025\$ ve daha az olan ülkeler az gelişmiş, 1.026\$-12.475\$ olan ülkeler gelişmekte olan ve 12.476\$ ve daha fazla olanlar ise gelişmiş ülkeler şeklinde kategorize edilmiştir. Ülkelerin ekonomik özgürlük düzeylerine ilişkin veriler Heritage Foundation'un resmi internet sitesinden elde edilmiştir.

Çalışmada öncelikle değişkenlerin zaman serisi özellikleri incelenmiştir. Çünkü zaman serisi özellikleri incelenmeden tahmin edilen bir model Granger ve

Newbold (1974)'un ifade ettiği gibi, gerçekte olmayan ilişkilerin varmış gibi görünmesi olarak ifade edilen sahte regresyonlara neden olabilmektedir. Bu nedenle, model çözümlerinde kullanılacak olan değişkenlerin durağan olup olmadıkları ve eğer durağan iseler hangi seviyede durağan oldukları Dickey-Fuller (1979, 1981) tarafından geliştirilen ADF (Augmented Dickey-Fuller) birim kök testi ile belirlenmiştir. Durağanlaştırma işlemi ile birlikte hem sahte regresyon sorunu ortadan kalkacak hem de analiz sonuçları daha güvenilir olacaktır (MacKinnon, 1991: 266-267). ADF birim kök testinde kullanılan süreç, aşağıda (1) numaralı denklemde gösterilmiştir:

$$\Delta Y_t = \alpha + \gamma Trend + \rho Y_{t-1} + \sum_{i=1}^k \delta_i \Delta Y_{t-i} + \varepsilon_t \quad (1)$$

ADF testi, tahmin edilen (1) numaralı regresyon denkleminde ρ 'nun sifıra eşit olup olmadığını test etmektedir. H_0 hipotezi, yani $\rho = 0$ reddedilebiliyorsa, Y değişkeninin orijinal seviyesinde durağan olduğuna, aksi durumda durağan olmadığına karar verilir (Yamak ve Küçükkale, 1997: 6). Orijinal seviye değerlerinde durağan olmayan serilerin durağanlaştırılması için fark alınması gerekecektir ki, (1) numaralı denklemdeki süreç bu defa serilerin birinci farkları için tekrarlanır ve seri için birinci dereceden bütünleşik denir (Kennedy, 2006: 356). Yukarıdaki süreç, seriler durağan bulununcaya kadar tekrar edilir. (1) numaralı regresyon denklemindeki $\rho = 0$ için hesaplanan t istatistiği, MacKinnon (1991) tarafından geliştirilen kritik değerler ile karşılaştırılarak değişkenin durağan olup olmadığına karar verilir.

Yakınsama sürecinin ölçülebilmesi amacıyla son dönemlerde geliştirilen analizlerden bir tanesi Haldane ve Hall (1991) tarafından ortaya atılmıştır. Temelde EKK regresyonlarına dayanan Haldane-Hall yakınsama metodu, modelde dikkate alınan parametrelerin belli bir zaman dilimi içerisinde rassal süreç izleyeceklerini öngörmektedir (Serletis ve King, 1977: 49). Stokastik olarak değişen katsayıların, model içerisinde gözlenemeyen deterministik ya da stokastik parametre değişmelerine neden olup olmayacağının belirlenebilmesi amacıyla geliştirilen bu model, tahmin edilen ilişkiler arasındaki yakınsama sürecini ortaya koymaktadır (Datta, 2003: 366). Haldane-Hall metodu, zamana bağlı olarak değişen parametre modeli ile Kalman filtresi tekniğine bağlı olarak oluşturulmuştur. Zamana bağlı olarak değişen parametre modeli, (2) numaralı eşitlik yardımıyla ifade edilmektedir: (Drake, 1995: 366)

$$y_t = \delta' z_t + \varepsilon_t \quad (2)$$

(2) numaralı denklemde y_t , ölçümü yapılacak olan değişkeni; z_t , gözlenemeyen değişkenlere ilişkin vektörleri; δ , parametre vektörünü ve ε_t ise hata terimini ifade etmektedir. Gözlenemeyen değişkenlere ilişkin regresyon denklemi;

$$z_t = \Psi z_{t-1} + \psi_t \quad (3)$$

eşitliği ile gösterilmektedir. (2) ve (3) numaralı regresyon denklemleri kullanılarak zamana bağlı olarak değişen parametre modeli tahmin edilmektedir. Bu işlemlerden sonra \hat{z}_t ile sembolize edilen Kalman filtresi, \hat{z}_t tahmincisinin kovaryans matrisi olarak t ve P_t 'ye dayanan z_t 'nin en iyi tahmincisi olması nedeniyle (4) ve (5) numaralı denklemler yardımıyla gösterilmektedir:

$$\hat{z}_t = \hat{z}_{t|t-1} + P_{t|t-1} \delta (y_t - \delta' \hat{z}_{t|t-1}) / (\delta' P_{t|t-1} \delta + \Gamma_t) \quad (4)$$

$$P_t = P_{t|t-1} - P_{t|t-1} \delta \delta' P_{t|t-1} / (\delta' P_{t|t-1} \delta + \Gamma_t) \quad (5)$$

Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin, gelişmiş ülkelere ekonomik özgürlükler bakımından yakınsadığını ölçebilmek amacıyla kullanılan Haldane-Hall metodu, gelişmiş bir grup ülke içinde bulunmayan başka bir gelişmiş ülkeye doğru yakınsama sürecinin hızına bağlı olarak gelişmiş grup ülkelere yönelik bir yakınsamanın da olabileceğini öngörmektedir. Temel Haldane-Hall denklemi (6) numaralı eşitlik yardımıyla ifade edilmektedir:

$$(\log X_{GÜ} - \log X_{GOÜ,AGÜ})(t) = \alpha(t) + \beta(t)(\log X_{GÜ} - \log X_{GÜD}) + \varepsilon_t \quad (6)$$

(6) numaralı regresyon denkleminde $X_{GÜ}$, gelişmiş ülkelerin ortalama ekonomik özgürlük düzeyini; $X_{GOÜ,AGÜ}$, gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkelerin ortalama ekonomik özgürlük düzeylerini; $X_{GÜD}$, gelişmiş ülke grubunun dışında yer alan başka bir gelişmiş ülkenin ekonomik özgürlük düzeyini; $\alpha(t)$, stokastik sabit terimi ve $\beta(t)$ ise az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin, gelişmiş ülke grubunun dışında yer alan başka bir gelişmiş ülke ile yakınsama ilişkisini temsil etmektedir. Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler ile gelişmiş ülkeler arasında bir yakınsama süreci söz konusu olduğunda, $\beta(t)$ katsayısının pozitif yönlü olarak sıfıra yakınsaması beklenmektedir (Drake, 1995: 366). Klasik yakınsama analizleri temel olarak $\beta(t)$ katsayısının negatif olmasını öngörmesine karşın, Haldane-Hall yakınsama analizinde ifade edilen katsayının pozitif yönlü olarak sıfıra yaklaşmasının öngörülmesi zamana bağlı olarak değişen parametre modeli ile Kalman filtresi tekniğine dolayısıyla ortaya çıkmakta ve yakınsama ya da ıraksama bulguları klasik regresyon mantığına uygun olarak yorumlanmaktadır.

UYGULAMA BULGULARI

Zaman serisi verileriyle çalışılırken serilerin durağan olmaması kuvvetle muhtemeldir. Durağan olmayan verilerle oluşturulan modellerde ise sahte regresyon ile karşılaşma olasılığı büyüktür. Dolayısıyla, tahmin sonuçlarının da sahte bir ilişkiyi yansıtması söz konusu olabilmektedir. Serilerin seviye değerlerinde durağan olmadığının belirlenmesi durumunda, farkları alarak durağan hale getirilebilir. Böylece, sahte regresyon problemi giderilerek, daha

sağlıklı sonuçlara ulaşmak mümkün olabilir (MacKinnon, 1991: 266-276). Bu doğrultuda ilk olarak, modele dahil edilen değişkenlerin durağan olup olmadıklarını belirleyebilmek amacıyla ADF birim kök testinden yararlanılmış ve test sonuçları Tablo 1’de gösterilmiştir. Analiz sonuçları, ülkelere ait ekonomik özgürlük değerlerinin bir kısmının seviye ve diğer bir kısmının ise birinci fark değerlerinde durağan olduğunu ortaya koymuştur.

Tablo 1: ADF Birim Kök Testi Sonuçları

Gelişmiş Ülkeler							
Ülke	EÖ	Ülke	EÖ	Ülke	EÖ	Ülke	EÖ
Avustralya	I(0)	Avusturya	I(1)	Bahamalar	I(0)	Bahreyn	I(0)
Barbados	I(1)	Belçika	I(1)	Brezilya	I(1)	Kanada	I(1)
Şili	I(0)	Hrvatistan	I(1)	Kıbrıs	I(1)	Çek Cum.	I(1)
Danimarka	I(1)	Estonya	I(1)	Finlandiya	I(1)	Fransa	I(1)
Almanya	I(0)	Yunanistan	I(1)	Hong-Kong	I(0)	Macaristan	I(0)
İzlanda	I(1)	İrlanda	I(1)	İsrail	I(1)	İtalya	I(1)
Japonya	I(1)	Kuveyt	I(1)	Letonya	I(1)	Litvanya	I(1)
Lüksemburg	I(1)	Malta	I(1)	Hollanda	I(1)	Y. Zelanda	I(1)
Norveç	I(1)	Umman	I(0)	Polonya	I(0)	Portekiz	I(0)
Rusya	I(0)	S. Arabistan	I(1)	Singapur	I(1)	Slovakya	I(1)
Slovenya	I(1)	İspanya	I(1)	İsveç	I(1)	İsviçre	I(0)
Tayvan	I(1)	Tri. & Tob.	I(1)	BAE	I(1)	İngiltere	I(1)
ABD	I(1)	Uruguay	I(1)				
Gelişmekte Olan Ülkeler							
Arnavutluk	I(1)	Cezayir	I(1)	Angola	I(1)	Arjantin	I(1)
Ermenistan	I(1)	Azerbaycan	I(1)	Belarus	I(1)	Belize	I(1)
Bolivya	I(0)	Botsvana	I(1)	Bulgaristan	I(1)	Kamerun	I(1)
Cape Verde	I(1)	Çin	I(0)	Kolombiya	I(1)	Kongo Cum.	I(1)
Kosta Rika	I(1)	Fildişi Sahili	I(1)	Cibuti	I(1)	Dominik Cum.	I(1)
Ekvador	I(0)	Mısır	I(0)	El Salvador	I(0)	Fiji	I(1)
Gabon	I(0)	Gürcistan	I(1)	Gana	I(1)	Guatemala	I(1)
Guyana	I(1)	Honduras	I(0)	Hindistan	I(0)	Endonezya	I(1)
İran	I(1)	Irak	I(0)	Jamaika	I(1)	Ürdün	I(1)
Laos	I(1)	Lübnan	I(1)	Lesotho	I(1)	Libya	I(0)
Malezya	I(1)	Mauritanya	I(1)	Meksika	I(1)	Moldova	I(0)
Moğolistan	I(0)	Fas	I(1)	Namibya	I(1)	Nikaragua	I(1)
Nijerya	I(1)	Pakistan	I(1)	Panama	I(1)	P. Yeni Gine	I(1)
Paraguay	I(1)	Peru	I(1)	Filipinler	I(0)	Romanya	I(0)
Samoa	I(1)	Senegal	I(0)	Güney Afrika	I(1)	Sri Lanka	I(1)
Sudan	I(1)	Surinam	I(1)	Svaziland	I(1)	Tayland	I(1)
Tunus	I(1)	Türkiye	I(1)	Ukrayna	I(1)	Venezuela	I(1)
Vietnam	I(1)	Yemen	I(0)	Zambiya	I(1)		
Azgelişmiş Ülkeler							
Bangladeş	I(0)	Benin	I(1)	Burkina Faso	I(1)	Burundi	I(0)
Kamboçya	I(1)	Çad	I(1)	Dem. Kongo	I(1)	Etiyopya	I(0)
Gambiya	I(1)	Gine	I(0)	Haiti	I(1)	Kenya	I(1)
Madagaskar	I(1)	Malavi	I(1)	Mali	I(1)	Mozambik	I(1)
Nepal	I(1)	Nijer	I(1)	Ruanda	I(1)	Sierra Leone	I(0)
Tanzanya	I(0)	Uganda	I(0)	Zimbabve	I(0)		

Not: “EÖ” ifadesi, ülkelerin ekonomik özgürlük endeks değerlerini ifade etmektedir. Tabloda yer alan I(0) ve I(1) sembolleri ise sırasıyla ilgili değişkenlerin seviye ve birinci fark değerlerinde durağan olduklarını yansıtmaktadırlar.

Ülkelerin ekonomik özgürlük değişkenlerine ait durağanlık bilgilerinin elde edilmesini takiben çalışmanın bu aşamasında, gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkelerin ekonomik özgürlükler bazında gelişmiş ülkelere yakınsayıp yakınsamadığı yeni bir analiz tekniği olan Haldane-Hall Yakınsama Analizi yardımıyla incelenmiştir. Bu kapsamda, gelişmiş ülkelere ilişkin genel ekonomik özgürlük endeksinin ortalama değerleri kullanılmış ve gelişmiş ülkeler dahilinde en yüksek endeks değerine sahip olan ülkenin¹ genel iktisadi özgürlük düzeyi bağımsız değişkenin tahminine imkan verecek şekilde modele dahil edilmiştir. Tablo 2, Haldane-Hall Analizi test sonuçlarını göstermektedir.

Tablo 2: Haldane-Hall Yakınsama Analizi Test Sonuçları

Ülke Çifti	Gelişmekte Olan Ülkeler					
	Katsayılar		R ²	F	F(Prob)	DW
	$\alpha(t)$	$\beta(t)$				
GÜORT-Arnavutluk	-0.009	0.240	0.451	0.356	0.706	2.219
GÜORT-Cezayir	0.011	-0.821	0.418	1.821	0.200	1.957
GÜORT-Angola	-0.043	-0.439	0.510	2.922***	0.089	2.065
GÜORT-Arjantin	0.034**	0.393**	0.645	2.307***	0.074	1.967
GÜORT-Ermenistan	-0.021	-0.471	0.431	3.217***	0.073	2.200
GÜORT-Azerbaycan	-0.025	0.104	0.576	3.917**	0.046	2.115
GÜORT-Belarus	-0.018	0.118***	0.541	2.374***	0.035	1.993
GÜORT-Belize	0.001	0.569	0.465	1.287	0.309	1.907
GÜORT-Bolivya	-3.310	0.157***	0.881	48.480*	0.000	2.102
GÜORT-Botsvana	-0.007	0.642	0.378	1.300	0.308	1.824
GÜORT-Bulgaristan	-0.014	0.275***	0.531	2.988**	0.031	2.103
GÜORT-Kamerun	-0.004	-0.357	0.381	0.573	0.577	2.144
GÜORT-Cape Verde	-0.012	0.142	0.320	0.135	0.874	2.127
GÜORT-Çin	-3.966*	0.342**	0.629	2.726***	0.064	1.930
GÜORT-Kolombiya	0.002	-0.882	0.437	1.034	0.382	2.137
GÜORT-Kongo Cum.	-0.013	2.731***	0.558	5.493**	0.018	1.813
GÜORT-Kosta Rika	-0.001	0.572	0.359	1.230	0.323	1.972
GÜORT-Fildişi Sah.	0.001	-0.520	0.449	0.338	0.718	2.095
GÜORT-Cibuti	0.004	-0.148	0.412	0.080	0.923	1.978
GÜORT-Dominik Cm.	-0.002	0.537	0.436	0.574	0.460	2.137
GÜORT-Ekvador	-6.855	0.122***	0.908	64.305*	0.000	2.133
GÜORT-Mısır	-4.026*	0.300***	0.721	3.085***	0.080	1.899
GÜORT-El Salvador	-4.261*	0.672**	0.704	4.419**	0.034	1.838
GÜORT-Fiji	0.002	0.814	0.415	0.851	0.449	1.855
GÜORT-Gabon	-4.037*	0.092	0.475	1.379	0.286	1.933
GÜORT-Gürcistan	-0.022**	-0.621	0.441	0.280	0.759	2.036
GÜORT-Gana	-0.005	1.444*	0.615	6.916*	0.009	2.027
GÜORT-Guatemala	0.006	-0.078	0.304	0.030	0.969	2.018
GÜORT-Guyana	0.002	-0.003	0.449	0.337	0.719	1.958
GÜORT-Honduras	-4.056*	0.996	0.474	3.887**	0.047	1.886
GÜORT-Hindistan	-3.976*	0.217***	0.640	11.568*	0.001	2.138
GÜORT-Endonezya	0.008	0.197	0.359	0.348	0.712	1.910
GÜORT-İran	-0.011	1.434	0.329	0.962	0.407	1.908
GÜORT-İrak	-2.611*	-4.133*	0.876	3.155**	0.036	1.915
GÜORT-Jameika	0.002	0.615	0.368	0.477	0.630	2.068

¹ Gelişmiş ülkeler içerisinde en yüksek ekonomik özgürlük endeks değeri Hong-Kong'a ait olduğundan dolayı, bağımsız değişkenin tahmin edilmesinde bu ülke dikkate alınmıştır.

GÜORT-Ürdün	-0.005	1.346***	0.533	2.828***	0.074	1.930
GÜORT-Laos	-0.020	1.897	0.393	1.555	0.248	2.077
GÜORT-Lübnan	0.001	1.142	0.334	1.994	0.175	1.988
GÜORT-Lesotho	0.006	-0.659	0.378	2.321	0.140	2.081
GÜORT-Libya	-3.586*	1.962***	0.692	14.631*	0.000	1.952
GÜORT-Malezya	0.001	1.239	0.332	1.967	0.179	1.857
GÜORT-Mauritanya	-0.008	0.919	0.356	2.237	0.146	1.730
GÜORT-Meksika	-0.004	0.884***	0.604	2.840***	0.094	1.894
GÜORT-Moldova	-4.033*	1.783**	0.635	7.507*	0.006	2.276
GÜORT-Moğolistan	-4.096*	-0.194	0.652	12.186*	0.001	1.852
GÜORT-Fas	0.001	1.909**	0.567	5.475**	0.033	2.049
GÜORT-Namibya	0.003	-0.602	0.369	0.481	0.628	1.995
GÜORT-Nikaragua	-0.001	0.034	0.314	0.093	0.911	1.892
GÜORT-Nijerya	-0.007	0.146	0.345	0.307	0.740	1.910
GÜORT-Pakistan	0.003	1.130	0.356	1.202	0.331	2.138
GÜORT-Panama	0.009	-0.174	0.360	0.419	0.665	1.903
GÜORT-P. Y. Gine	0.006***	0.832**	0.614	6.892**	0.019	1.999
GÜORT-Paraguay	0.006	0.618	0.342	1.078	0.368	2.077
GÜORT-Peru	-0.004	0.867	0.324	0.924	0.421	2.262
GÜORT-Filipinler	-4.061*	0.150	0.655	12.357*	0.000	1.980
GÜORT-Romanya	-4.280*	0.513***	0.838	33.859*	0.000	1.861
GÜORT-Samoa	-0.011	-0.104	0.319	0.128	0.880	1.925
GÜORT-Senegal	-4.049*	0.544**	0.727	4.853**	0.026	1.917
GÜORT-G. Afrika	0.001	0.278	0.328	0.439	0.517	2.011
GÜORT-Sri Lanka	0.006	0.215	0.317	0.115	0.892	1.869
GÜORT-Sudan	-0.023**	1.788***	0.611	1.841***	0.092	1.863
GÜORT-Surinam	-0.018	-0.566	0.342	3.120***	0.081	2.119
GÜORT-Svaziland	0.013***	-1.199**	0.640	4.742**	0.045	1.903
GÜORT-Tayland	0.006	0.611***	0.597	2.701***	0.086	1.894
GÜORT-Tunus	0.007	0.432	0.353	0.367	0.699	1.998
GÜORT-Türkiye	0.001	0.925***	0.636	2.275***	0.077	1.902
GÜORT-Ukrayna	-0.006	0.682	0.326	0.415	0.529	1.842
GÜORT-Venezuela	0.026	1.251	0.326	1.611	0.243	1.989
GÜORT-Vietnam	-0.121	-0.038***	0.532	2.218***	0.092	2.177
GÜORT-Yemen	-3.995*	-0.769***	0.772	22.130*	0.000	1.904
GÜORT-Zambiya	0.008	-0.514	0.397	0.704	0.512	2.228
Az gelişmiş Ülkeler						
GÜORT-Bangladeş	-3.906*	-0.483***	0.528	1.955***	0.096	1.903
GÜORT-Benin	0.006	-0.574	0.320	1.833	0.198	2.183
GÜORT-B. Faso	-0.007	-0.526**	0.550	0.795	0.386	1.985
GÜORT-Burundi	-3.850*	-0.208	0.648	11.992*	0.001	2.192
GÜORT-Kamboçya	-0.001	-0.479	0.341	0.281	0.759	2.009
GÜORT-Çad	-0.001	-0.628***	0.534	3.010**	0.028	1.970
GÜORT-Dem.Kongo	0.005	-0.463***	0.511	2.177***	0.063	2.039
GÜORT-Etiyopya	0.004	-0.311	0.367	1.511	0.437	1.893
GÜORT-Gambiya	-0.002	-0.580***	0.414	3.898***	0.052	1.897
GÜORT-Gine	-3.990*	1.091**	0.861	4.299**	0.024	2.184
GÜORT-Haiti	-0.007	-0.380	0.350	2.168	0.153	1.878
GÜORT-Kenya	0.002	-0.152	0.348	0.332	0.722	2.084
GÜORT-Madagaskar	-0.011	1.085***	0.590	1.983***	0.094	1.874
GÜORT-Malavi	-0.002	-0.015	0.365	0.417	0.668	2.130
GÜORT-Mali	-0.003	1.088***	0.585	3.417***	0.084	2.075
GÜORT-Mozambik	-0.016	2.554**	0.691	2.980***	0.087	1.965
GÜORT-Nepal	0.006	-0.824	0.344	1.099	0.361	2.017
GÜORT-Nijer	-0.009	0.486	0.312	0.824	0.460	1.872
GÜORT-Ruanda	-0.033	0.794	0.377	1.702	0.220	1.910
GÜORT-S. Leone	-3.824*	1.273***	0.708	6.719*	0.009	1.982

GÜORT-Tanzanya	-4.051*	-0.169	0.309	0.065	0.937	1.957
GÜORT-Uganda	-4.130*	-0.460**	0.524	2.878***	0.071	2.166
GÜORT-Zimbabve	-3.111*	0.994	0.851	37.401*	0.000	1.954

Not: Tabloda yer alan “GÜORT” değişkeni, gelişmiş ülkelerin ortalama ekonomik özgürlük endeksini ifade etmektedir. *, ** ve *** işaretleri sırasıyla ilgili değişkenin %1, %5 ve %10 önem düzeyinde anlamlı olduğunu yansıtmaktadır. Kurulan modeller, AR(1) sürecinin denklemlere eklenmesi suretiyle otokorelasyon probleminin arındırılmıştır.

Haldane-Hall Yakınsama Analizi test sonuçları; Arjantin, Belarus, Bolivya, Bulgaristan, Çin, Ekvador, Mısır, El Salvador, Hindistan, Meksika, Papua Yeni Gine, Romanya, Senegal, Tayland ve Türkiye’deki ekonomik özgürlük süreçlerinin gelişmiş ülkelere yakınsadığını; buna karşın Kongo Cumhuriyeti, Gana, Irak, Ürdün, Libya, Moldova, Fas, Sudan, Svaziland, Vietnam, Yemen, Bangladeş, Burkina Faso, Çad, Demokratik Kongo Cumhuriyeti, Gambiya, Gine, Madagaskar, Mali, Mozambik, Sierra Leone ve Uganda’da ise ekonomik özgürlükler bakımından iraksama olgusunun ortaya çıktığını göstermiştir.

SONUÇ

Bu çalışmada; 50’si gelişmiş, 71’i gelişmekte olan ve 23’ü de azgelişmiş olmak üzere toplam 144 ülke dikkate alınarak, gelişmekte olan ve azgelişmiş ülkelerin 1995-2012 döneminde ekonomik özgürlükler bazında gelişmiş ülkelere yakınsayıp yakınsamadıkları Haldane-Hall analizi yardımıyla incelenmiştir. Bu kapsam dahilinde ilk olarak değişkenlerin durağanlık bilgileri ADF birim kök testi yardımıyla incelenmiş ve analiz sonuçları, ülkelere ait ekonomik özgürlük değerlerinin bir kısmının seviye ve diğer bir kısmının ise birinci fark değerlerinde durağan olduğunu ortaya koymuştur.

Durağanlık bilgilerinin elde edilmesini takiben, gelişmekte olan ve azgelişmiş ülkelerin ekonomik özgürlükler bazında gelişmiş ülkelere yakınsayıp yakınsamadığını tespit edebilmek amacıyla Haldane-Hall Yakınsama Analizi kullanılmıştır. Haldane – Hall Analizi test sonuçları; Arjantin, Belarus, Bolivya, Bulgaristan, Çin, Ekvador, Mısır, El Salvador, Hindistan, Meksika, Papua Yeni Gine, Romanya, Senegal, Tayland ve Türkiye’deki ekonomik özgürlük süreçlerinin gelişmiş ülkelere yakınsadığını; buna karşın Kongo Cumhuriyeti, Gana, Irak, Ürdün, Libya, Moldova, Fas, Sudan, Svaziland, Vietnam, Yemen, Bangladeş, Burkina Faso, Çad, Demokratik Kongo Cumhuriyeti, Gambiya, Gine, Madagaskar, Mali, Mozambik, Sierra Leone ve Uganda’da ise ekonomik özgürlükler bakımından iraksama olgusunun ortaya çıktığını göstermiştir. Yakınsamanın söz konusu olduğu ülkelerde kamusal sektörün göstermiş olduğu hükümlerlik gücü baskın olmakla birlikte, özellikle serbest piyasa ekonomisi yönünde güçlü yapısal dönüşümlerin yaşanması ilgili sürecin gerçekleşmesinin en önemli nedenini oluşturmuştur. Reel ekonomide serbestçe faaliyette bulunabilme yeteneği, ticari alanda gerçekleştirilen liberalizm ve yerli yatırımcılara tanınan özgürlüklerin yanı sıra yabancı yatırımcılara da sunulan büyük oranlı özgürlük temelli teşvikler, adı geçen ülkeleri gelişmiş ekonomilere yaklaştırmıştır. Temelde sermayenin serbest

dolaşımı ve ticarete karşılaştırmalı üstünlüklere yönelik politikaların uygulanması ile başlayan bu süreç hem finansal ve hem de reel sektörün verimliliğini artırmış, artan verimlilik iktisadi büyüme dinamiklerini uyarılmış ve buna bağlı olarak da serbest piyasa ekonomisinin gerekleri daha fazla yerine getirilmeye çalışılmıştır. Özellikle neo-liberal politikaların etkinliğinin yeniden hızlanmaya başladığı 1980'li yıllardan itibaren söz konusu süreç gittikçe etkisini hissettirmiş ve devletin de aktif olarak içinde bulunduğu nispi bir özgürlükçü piyasa ekonomisi yaşanmaya başlamıştır. Refah ekonomisinin toplumsal ve iktisadi yapıda kendisini göstermeye başladığı bu döngü; ulusal hasılanın artması, dış ticaret dengesinin bu ülkeler aleyhine bozulmaması, ticaret hacminin milli gelir üzerinde pozitif yönlü etkiler yaratması, yerli ve yabancı doğrudan ve portföy yatırımlarının sermaye birikimini artırması, emek başına düşen sermaye miktarının genişlemesi, üretim kapasitesinin ve kapasite kullanım oranlarının yükselmesi ve dış rekabet gücünün ivme kazanması ile neticelenmiştir. Ayrıca, gelişmiş ülkelerin büyük bir kısmının AB üyesi olması ve bu ülkelerin hem 2008 Küresel Finansal Kriz'inden ve hem de günümüzde yaşanan borç krizinden ağır bir şekilde etkilenmelerine paralel olarak özgürlükçü piyasa sistemlerinden tavizler vermeleri, ülkeler arasındaki yakınlaşma düzeyini hızlandırmıştır.

Gelişmiş ülkeler ile iraksama süreci içerisinde bulunan ülkelerde kamusal yapılanmanın hakim olması, devlet eliyle iktisadi döngünün sağlanması, özellikle mali politikalar konusunda baskıcı uygulamaların gerçekleştirilmesi, yerli ve yabancı yatırımcılar için serbestinin sağlanamaması, yatırımcılar için büyük bir tehdit unsuru olan kamulaştırmanın en üst seviyede olması, iktisadi yapının yanı sıra sosyal yapının katılığı, düşük gelire bağlı olarak ortaya çıkan yetersiz tasarruf ve sermaye oranlarının iktisadi faaliyetleri engellemesi ve dolayısıyla da sıkı ekonomi politikalarının uygulanması, yolsuzluk ve rüşvetin yüksek derecede iktisadi sistemde yer edinmesi, kayıt dışı ekonominin varlığı, mülki hakların korunamaması ve güçlü paraya erişimde söz konusu olan yetersizlikler ilgili sonucun ortaya çıkmasında öncü bir rol üstlenmiştir. Bu bağlamda, adı geçen ülkelerin kendi içsel dönüşüm süreçlerini tamamlamalarını takiben korumacı politikalarını tedrici olarak azaltmaları, dış piyasalara açılarak entegrasyon sürecine adapte olmaya çalışmaları, sahip oldukları kaynak düzeylerinin optimum seviyesini belirleyerek karşılaştırmalı üstünlüklerine göre ticari yapılanma içerisine girmeleri, yabancı sermayenin önündeki engelleri kaldırmaları, çeşitli teşvik tedbirleri yoluyla yerli girişimcilere destek sağlamaları, görünmez el mekanizmasının işlerliğine olanak sağlayan politikaları benimsemeleri ve özel girişim için gerekli olan altyapıyı oluşturmaları bu ülkelerin özgürlükçü yapılanmalar yardımıyla büyüme ve kalkınma dinamiklerini harekete geçirecektir.

KAYNAKÇA

Alston, P. (1990). U.S. ratification of the covenant on economic, social and cultural rights: The need for an entirely new strategy. *The American Journal of International Law*, 84 (2): 365-393.

Assane, D. ve Grammy, A. (2003). Institutional framework and economic development: International evidence. *Applied Economics*, 35 (17): 1811-1817.

Baliamoune-Lutz, M. (2006). *Opennes, growth and income convergence in Africa*. <http://www.etsg.org/ETSG2006/papers/Baliamoune.pdf> (30.04.2013).

Barro, R. J. (2001). Human capital and growth. *The American Economic Review*, 91 (2): 12-17.

Barzel, Y. (2002). *A theory of the state: economic rights, legal rights and the scope of the state*. UK: Cambridge University Press.

Cole, J. H. (2005). Economic freedom and world economic growth: Evidence and implications. *RLDE Revista Latinoamericana de Desarrollo Económico*, (5): 101-125.

Connors, J. (2012). Economic freedom, democracy and economic performance. *Duke University Working Paper*, No. 26: 1-19.

Daintith, T. (2004). Constitutional protection of economic rights. *International Journal of Constitutional Law*, 2 (1): 56-90.

Datta, A. (2003). Time-series tests of convergence and transitional dynamics. *Economics Letters*, 81 (2): 233-240.

Dickey, D. A. ve Fuller, W. A. (1979). Distribution of the estimators for autoregressive series with a unit root. *Journal of the American Statistical Association*, 74 (366): 427-431.

Dickey, D. A. ve Fuller, W. A. (1981). Likelihood ratio statistics for autoregressive time series with a unit root. *Econometrica*, 49 (4): 1057-1072.

Drake, L. (1995). Testing for convergence between UK regional house prices. *Regional Studies*, 29 (4): 357-366.

Dursun, İ. (2002). Ekonomik özgürlükler-ekonomik büyüme ilişkisi: Teorik ve uygulamalı bir inceleme. *Yayımlanmamış Doktora Tezi*. Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Elert, N. ve Halvarsson, D. (2012). Economic freedom and institutional convergence. *Ratio Working Paper*, No. 196: 1-30.

Friedman, M. (2002). Economic freedom behind the scenes. J. Gwartney, R. Lawson, C. Edwards, W. Park, V. Rugs ve S. Wagh (Der.). *Economic freedom of the world: 2002 annual report*. İçinde xvii-xxi. Vancouver: The Fraser Institute.

Fung, M. K. (2009). Financial development and economic growth: Convergence or divergence. *Journal of International Money and Finance*, 28 (1): 56-67.

Gorga, C. (1999). Toward the definition of economic rights. *Journal of Markets & Morality*, 2 (1): 88-101.

Granger, C. W. J. ve Newbold, P. (1974). Spurious regressions in econometrics. *Journal of Econometrics*, 2 (2): 111-120.

Gurgul, H. ve Lach, L. (2011). The nexus between economic freedom and growth: Evidence from CEE countries in transition. *MPRA Working Paper*, No. 37434: 1-25.

Gwartney, J., Lawson, R., Park, W. ve Skipton, C. (2001). *Economic freedom of the world: 2001 annual report*. Vancouver: The Fraser Institute.

Haan, J. ve Sturm, J. E. (2000). On the relationship between economic freedom and economic growth. *European Journal of Political Economy*, 16 (2): 215-241.

Haldane, A. G. ve Hall, S. G. (1991). Sterling's relationship with the dollar and the deutschmark: 1976-89. *The Economic Journal*, 101 (406): 436-443.

Henry, P. B. (2003). Capital-account liberalization, the cost of capital, and economic growth. *The American Economic Review*, 93 (2): 91-96.

Heritage Foundation (2012). http://www.heritage.org/index/book/chapter_1 (28.05.2012).

Johnson, B. T. (1999). Comparing economic freedom and political freedom. B. T. Johnson, K. R. Homes ve M. Kirkpatrick (Der.). *1999 index of economic freedom: İçinde 29-34*. Washington: The Heritage Foundation and Dow Jones Company.

Jones, C. (1998). *Introduction to economic growth*. New York: W. W. Norton & Company Inc.

Kennedy, P. (2006). *Ekonometri kılavuzu*. (Çev.: M. Sarımeşeli ve Ş. Açıkgöz). 5. Baskı. Ankara: Gazi Kitabevi.

Kıran, B., Yavuz, N. Ç. ve Güriş, B. (2009). Financial development and economic growth: A panel data analysis of emerging countries. *International Research Journal of Finance and Economics*, (30): 87-94.

Luintel, K. B. ve Khan, M. (1999). A quantitative reassessment of the finance-growth nexus: Evidence from a multivariate var. *Journal of Development Economics*, 60 (2): 381-405.

MacKinnon, J. (1991). Critical values for cointegration tests. R.F. Engle ve C.W.J. Granger (Der.). *Long-run economic relationship: readings in cointegration*: İçinde 267-276. New York: Oxford University Press.

Nelson, M. A. ve Singh, R. D. (1998). Democracy, economic freedom, fiscal policy and growth in LDCs: a fresh look. *Economic Development and Cultural Change*, 46 (4): 677-696.

Nieswiadomy, M. L. ve Strazicich, M. C. (2004). Are political freedoms converging?. *Economic Inquiry*, 42 (2): 323-340.

Orend, B. (2006). Justifying socioeconomic right. R. E. H. Hessman ve C. E. Welch (Der.). *Economic rights in Canada and the United States*: İçinde 25-40. USA: University of Pennsylvania Press.

Patry, W. (2009). *Moral panics and the copyright wars*. New York: Oxford University Press.

Rabushka, A. (1991). Philosophical aspects of economic freedom. W. Block ve J. C. W. Ahikpor (Der.). *Economic freedom: toward a theory of measurement*: İçinde 23-56. Vancouver: The Fraser Institute.

Schumpeter, J. A. (1911). *The theory of economic development*. USA: Harvard University Press.

Schwartz, H. (1992). Economic and social rights. *American University Journal of International Law and Policy*, 8 (2-3): 551-566.

Scully, G. W. (1988). The institutional framework and economic development. *Journal of Political Economy*, 96 (3): 652-662.

Serletis, A. ve King, M. (1977). Common stochastic trends and convergence of European Union stock markets. *The Manchester School of Economic & Social Studies*, 65 (1): 47-57.

Siegen, B. H. (1992). Constitutional protection of property and economic rights. *San Diego Law Review*, 29 (2): 161-174.

Srinivasan, T. N. (1999). Trade orientation, trade liberalization and economic growth. G. Saxonhouse ve T. N. Srinivasan (Der.). *Development duality and the international economic regime: Essays in honor of Gustav Ranis*: İçinde 155-196. USA: The University of Michigan Press.

Uysal, D. (2004). *Türkiye’de piyasa ekonomisi ve ekonomik özgürlükler*. Konya: Çizgi Kitabevi.

Xu, Z. ve Li, H. (2008). Political freedom, economic freedom and income convergence: Do stages of development matter?. *Public Choice*, 135 (3-4): 183-205.

Yamak, N. ve Küçükkale, Y. (1997). Türkiye’de kamu harcamalarının ekonomik büyüme ilişkisi. *İktisat, İşletme ve Finans*, 12 (131): 5-14.

Yılmaz, Ö. ve Kaya, V. (2006). Finansal kalkınma ve iktisadi büyüme arasındaki nedensellik. *İktisat, İşletme ve Finans*, 21 (244): 120-131.

Yılmaz, Ö. ve Akıncı, M. (2012). *İktisadi büyüme ve makroekonomik belirleyicileri*. Ankara: Nobel Akademi Yayınları.